

Riikka-Leena Mantsinen

r.l.mantsinen@hotmail.com

Suomen riistakeskus, Pohjois-Savon aluetoimisto

Kiekkotie 4

70200 Kuopio

ASIA: Savolan tuulivoimahanke Lapinlahti, Varpaisjärvi - LAUSUNTO

Riistahallintolain mukaan Suomen riistakeskuksen tehtävänä on muun muassa kestävän riistatalouden edistäminen sekä riistatalouteen liittyvän yleisen edun valvonta sekä riistan elinympäristöjen hoidon edistäminen. Suomen riistakeskus antaa lausunnon Savolan tuulivoimahankkeeseen.

LAUSUNTO

Hankkeen vaikutukset riistan elinympäristöihin ja metsästykseseen koostuvat sekä väliaikaisista että pysyvistä vaikutuksista. Väliaikaiset vaikutukset koostuvat huoltotiestön, maakaapeloinnin, tuulivoimaloiden ja sisäisen sähköaseman rakentamisen aikaisista vaikutuksista ja pysyvät vaikutukset koostuvat huoltotiestön, sähköaseman ja voimala-alueiden puuston poistosta aiheutuvasta metsäelinympäristön häviämisestä, voimaloiden melu- ja välkevaikutuksista sekä huoltotiestön, tuulivoimala-alueiden ja sisäisen sähköasema-alueen aiheuttamista elinympäristöjen pirstoutumisesta.

Suunnittelualueella esiintyy useita riistalajeja, kuten metsäjänis, kettu, pyy, teeri, metso, saukko, majava, hirvi, karhu, ahma, ilves ja susi. Suurpedot kuuluvat EU:n luontodirektiivin (92/ 43/ETY) liitteen IV tiukasti suojeltuihin lajeihin. Alueen kanalinnuista etenkin metso on herkkä häiriölle. Metsien yhtenäisyys on keskeinen tekijä metson soittimien onnistumisen ja soittimilla vierailevien kukkojen määrän kannalta.

Lisäksi selvityksessä on todettu alueella esiintyvän muitakin EU:n luontodirektiivin liitteen IV lajeja, kuten viitasammakkoa. Luonnonsuojelulain (9/2023) 78 §:n mukaan luontodirektiivin liitteen IV lajin lisääntymis- ja levähdys- paikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kiellettyä.

Suomen riistakeskus katsoo, että tuulivoiman rakentaminen alueelle vaikuttaa negatiivisesti riistaan erityisesti pirstomalla riistan elinympäristöä. Tuulivoimala-alueet tulisi tämän vuoksi sijoittaa jo valmiin rakennetun ympäristön yhteyteen ja lähelle valmiita sähkönsiirtolinjoja. Täten voidaan vaikuttaa luontokadon ehkäisemiseen ja alueellisen riistalajiston köyhtymiseen ja riistakantojen taantumiseen.

Kaavoittajan tulisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, **mitkä ovat kaavassa esitetyn tuulivoimatuotannon kokonaisvaikutukset ympäristölle**, mikäli hanke toteutuu. Koska tuulivoiman rakentamisen hankekohtaiset YVA-menettelyt eivät ota huomioon laajempaa kokonaisuutta, on ongelmallista osoittaa useiden eri hankkeiden yhteisvaikutus. Tämä huomio koskee riistalajien ohella myös esimerkiksi selkärangattomien eläinten elinympäristön muuttumista. Suomen riistakeskus haluaa korostaa päättäjien vastuuta asian määrittämisessä ja riskien hallintaa ennalta.

Tuulivoiman riistalajistolle aiheuttamia haittoja on purettu amerikkalaisessa tiedeartikkelissa (Is the answer blowing in the wind? State agencies seek way to support wind energy and support wildlife, by B. Lawless, M. Humbert, S.Reif, K. Voltura, J. Wilkinson and L. Zebehazy, The Wildlife Professional, July/August 2021).

Artikkelissa käsitellään valtion ja osavaltioiden viranomaisten vaikutusmahdollisuuksia tuulivoiman riista- ja kalakannoille aiheuttamien haittojen minimoimisessa. Lähtökohtana on, että viranomaisten vastuulla on hallinnonalansa riistalajien ja -kantojen suojelu ja niihin kohdistuvien haittojen ennaltaehkäiseminen. Keskeinen ongelma on, että rakentamistoiminnalla on käytännössä aina vaikutuksia ympäristöön ja siellä esiintyviin lajeihin. Näitä vaikutuksia tulisi pienentää mahdollisimman tehokkaasti hyvällä suunnittelulla.

Artikkelissa tuodaan esiin osavaltioiden ja valtion viranomaisten tunnistamat tuulivoiman rakentamisen vaikutukset lajeihin. Ne ovat tärkeysjärjestyksessä seuraavat: Riistalintujen suora törmäys roottoreihin tai vastaaviin rakenteisiin (suora vaikutus), elinympäristön pirstoutuminen (epäsuora vaikutus), erilaisten haittojen kerrannaisvaikutukset (kerrannaisvaikutukset), riistalajien väistyminen alueelta ja käyttäytymisen muutokset (epäsuorat vaikutukset), tuulimyllyjen ja vastaavien rakenteiden jalanjälki eli niiden varaama tila lajeilta tai lajien elinympäristöiltä (suora vaikutus), alueelle rakentamisen johdosta tunkeutuvien lajien vaikutus riistalajeihin (epäsuora vaikutus) ja kasvavien pienpetokantojen vaikutus riistalajeihin (epäsuora vaikutus).

Edellä mainitut tekijät ovat tunnistettavissa myös kotimaisessa tuulivoiman rakentamisessa. Haittojen kerrannaisvaikutuksia on vaikeaa todeta ilman pitkän aikavälin seuranta etenkä suunniteltaessa tuulivoimapuistoja uusille, laajoille metsäalueille. Rakentamisen tulisi kohdistua valmiiksi ihmistoiminnan vaikutuksessa olevalle alueelle, kuten valtateiden varsille, teollisuusalueille jne, jotta voitaisiin minimoida useimpia tunnistettuja riskitekijöitä.

Tuulivoiman rakentaminen ja susireviiri

Susi kuuluu riistalajina EU:n luontodirektiivin IV-liitteen tiukasti suojeltuihin lajeihin. Kaavapäivityksen alueelle on muodostunut susireviiri, jossa Lantonsuon alue kuuluu reviirin keskusalueeseen, jossa sudet näyttävät viettävän suurimman osan ajastaan. Alueelta kerättiin vuoden 2025 tammi-helmikuun aikana suden DNA-näytteitä.

Korkeimman oikeuden päätös Murtomäen yleiskaavasta (KHO 2019:160) voi myös aiheuttaa aiempaa tarkempaa tarkastelu- ja selvitystarvetta suden ja susireviirien osalta. Koska susi on luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettu laji, kaavan laatimisvaiheessa on selvitettävä riittävästi, ettei luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momenttiin perustuvaa lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittämistä ja heikentämistä koskevaa kieltoa rikota.

Tuulivoiman rakentamisen vaikutukset metsäkanalintuihin

Tuulivoiman rakentamisen vaikutuksesta riistakantoihin on selvitetty kirjallisuusselvityksessä The impact of wind energy facilities on grouse: a systematic review: J. Coppes, V. Braunisch, K. Bollmann, I. Storch, P. Mollet, V. Grünschachner-Berger, J. Taubmann, R. Suchant, U. Nopp-Mayr, 17 January 2019 / Revised: 1 July 2019, sekä ruotsissa toteutetussa tutkimuksessa; Wind energy facilities affect resource selection of capercaillie Tetrao urogallus; Julia Taubmann, Jim-Lino Kämmerle, Henrik Andrén, Veronika Braunisch, Ilse Storch, Wolfgang Fiedler, Rudi Suchant and Joy Coppes 2021.

Selvityksessä ja tutkimuksissa on todettu, että tuulivoimaloiden häiriövaikutukset ulottuvat metsäkanalinnuille 500–1000 metrin etäisyydelle tuulivoimalasta. Metsäkanalintujen elinympäristöjen väheneminen sekä pirstoutumisvaikutuksen lisäksi tuulivoimalat tuottavat suoraa kuolleisuusvaikutusta lajeille. Tehtyjen selvitysten mukaan metsäkanalinnut ovat kärsineet lajeina kaikkein eniten törmäyskuolleisuutta tuulivoimaloiden torneihin.

Ruotsalaistutkimuksessa metson soitimen todennäköisyys väheni tuulivoimaloiden lähistöllä. Myös kesäaikana, poikueautena, metso vältti elinympäristössään voimaloiden läheisyyttä. Voimaloiden määrän,

melun, roottorien vilkkumisen ja niiden näkyvyyden todettiin aiheuttavan väistämiskäyttäytymistä 865 metriin saakka. Lisäksi tutkimuksessa todettiin metson väistävän voimaloille johtavaa tiestöä myös kesäaikana. Suomen tapauksessa vaikutukset kohdistuvat kaikkiin neljään metsäkanalintuumme; metsoon, teereen, riekoon ja pyyhyn.

Tutkimuksen tulos vahvistaa käsitystä siitä, että voimalat sekä niihin liittyvä rakentamis- sekä huoltotoiminta tiestöineen vaikuttaa negatiivisesti metson lisääntymiseen sekä alueen hyödynnettävyyteen ravinnonhankinnassa. Lisäksi tuulivoimala-alueen tiestön voidaan olettaa lisäävän pienpetojen, kuten ketun ja näädän saalistustehokkuutta talviaikaan, koska voimala-alueen tiet pidetään aurattuna ja etenkin kettu hyödyntää tiestöä liikkumisessa. Petojen aiheuttamaa painetta kanalintukantoihin on vaikea osoittaa, mutta on selvää, että yhdessä metsäekosysteemin pirstoutumisen kanssa petojen vaikutus kanalintujen kantaan voimistuu.

Vaikutukset metsästykseseen

Tuulivoimahankkeen vaikutukset heikentävät alueen riistataloudellista merkitystä. Mikäli alueen käyttö metsästyksessä heikkenee tai estyy, myös riistatiedon laatu köyhtyy. Tuulivoimapuiston voidaan katsoa varaavan alueen lähes kokonaan riistatalouden kannalta.

Metsästäminen tuulivoimapuiston alueella vaikeutuu. Esimerkiksi latvalinnustusta ei voi tuulivoimapuiston alueella sen jälkeen harjoittaa lainkaan. Lisäksi hirvenmetsästyksessä voimalat ja liikenne rajoittavat ampumista.

Loppuyhteenveto

Suomen riistakeskus edellyttää, että Savolan tuulivoimahankkeen vaikutuksissa selvitetään ja huomioidaan tarkemmin kanalinnuista erityisesti metso. Suden DNA-keräyksen yhteydessä alueella nähtiin useita metsoja. Suurpedoista susi, karhu, ahma ja ilves osalta, jotka kuuluvat EU:n luontodirektiivin (92/ 43/ETY) liitteen IV tiukasti suojeltuihin lajeihin ja vaativat alueella tarkempaa selvitystä. Lisäksi alueella tavataan rauhoitettua saukkoa. (viimeisin havainto vko 15/2025)

Alue edustaa metsä- ja erätalousaluetta ja sen rakentaminen vaikuttaa laajan alueen metsästyksen ja riistatalouden arvon heikkenemistä sekä metsäkanalintujen kannan alueellista heikkenemistä. Lisäksi tuulivoimaloiden rakentaminen aiheuttaa turhaa metsäelinympäristön pirstoutumista.

Tuulivoimayhtiöt tulisi jo luvanhakemisvaiheessa velvoittaa korvaamaan aiheuttamansa riista- ja metsästyshaitan jollain tavalla riistataloudelle. Tarkasteltavaksi tulisivat alueen keskeisesti haittaa kärsivät lajit ja elinympäristöt sekä määritettäväksi ne toimenpiteet, joilla tuulivoimayhtiö korvaa kyseiset haitat. Kompensaatio tulisi kohdentaa esimerkiksi valituilla toimenpiteillä toisella alueella.

Savolan tuulivoimapuiston alueella tulisi säilyttää mahdollisuus kestäväan riistatalouteen sekä turvata alueen eläimistön säilyminen ja luonnon monimuotoisuus.

Suomen riistakeskus Pohjois-Savo